

להנוך הדור הצעיר באמריקה

ואומר: גזירה היא שראידיש השתכח מישראל ואף הלשון העברית לפתור היא, ואשר להפלה יחפלה נא הרב דמתא ודי לי בהפלה אהת לכל ימות השנה. אלא מאי מעט דחיות, קיוטוב תולדות, משרו כהרנשה סנמימנטאלית וקצת התענינות והגנה נסריבלמות היהודי דיות באמריקה ובשאר המדינות. הנה ערוכה לפניכם הידועות המינימאליות של "Sunday School" (גיים של יום א').

אילו עמדנו בסני מרובליסה עיונית גרידא ואמרנו לחבר תכנית למורים בשביל בתי-הספר היהודים לא היינו בודאי מרבים בקטמות. הרבה אידישאים — כמעט כולם כאחד — מורים בהשיבותה של למוד השפה העברית ומפרותה הישנה והחדשה והרבה עברים מעמידים את את האיריש כאחד מסקציות הלמוד החשובים. חסידי החנוך הלאומי וחסידי החנוך הרתי היו מתפשרים בהרבה ואף התרדים והיאהודים היו מוצאים לעצמם נקירות-מגע רבות. במה הכתוב מדבר? אילו התכונו כולם לאידיאל של חנוך יהודי, אולם בהיות כולם מעונינים ככל האפשר להרחיק לכת מהחומי המכסימום ולהזניח הרבה מסעפיה, דנה בתחום המצומצם של מיצר המינימום מהגדרת המחלוקת — מה לקרוב ומה לרחק. ישאומרים כי ההכרעה על המינימום הזה צריכה להנתן להסוץ בית ישראל, לאוחו עם הארץ רבי-הראשים לאלפיו ורבבותיו. ונשאלת השאלה: איסתי שימשה ההסתגלות לעמ' הארץ אכן-פנה לתרבות? האמת הדבר, כי מי שאיננו לא חכם ולא רשע ולא שאיננו יודע לשאול בעניני-היהדות — מצדד בנכותה של הודת המינימום דוקא? לא, אין לך מינימום מבלעדי מכסימום. עמי-הארצות בהמוניהם, אשר להם אומרים להפקיד את ההכרעה בשאלה-החנוך — לא מינימום, כי אם סיגוה של יהדות ביריהם. אנתנו המעט אשר מכסימום לנו קיבעים גם חכניות של מינימום, ואילו ההסוץ מסתגל לסביבה ואינו רוצה, חרילה, להסעים את דמותה של היהדות ולא להתחפש לה. אף המעטת-הדמות או התכחשות דורשות מאמצים ידועים וההמוניט אינם מורגלים בכך ורם מתעצלים להתכוף ולהעמיס על שכמם משא לעיפתה. הם מוכנים לקבל את אשר אנתנו הכעס, רבבות אנשי-העליה נשמור ונטמח, הם מוכנים לשלוח את עיניהם לבתי-הספר אשר האחרים המעטים יבנים נטמח אונם, וטיב להם אם אחרים יעינו בספר יהודי ויעלו לארץ ישראל ויכונונו מושבות יהודיות ברוסיה. הם אמנם מיכנים לתת גם מכסמם לכל במרות כאלה, אולם על מנת להסמר מחובת-מציה ולא על מנת לקיימה, בהכרחם של יהודים אלה אין מעט או הרבה יהדות ולפיכך אין דעתם ראויה להחשב כפוסק עליון בדרגי החנוך. החנוך היהודי מתנשם רק כאשר נמצא יותר מיהדות ביולוגית ורק התופס מרובה להלכה — תופס מועט למעשה.

עם הישיבות של המועצה הלאומית לעניני חנוך יהודי, עם הועדות האחרונות של בתי-הספר אשר לארבייט סער-רינג, אגודת הסורים והסמיגר העברי, עם יהתודש העברי של ההסתדרות העברית, החנינה הגדולה פרנג הנתת היסוד לשיבת רי יצחק גלהן והכנות לכינוס השנתי של המוסד העממי עיש שלום-עליכם — עם כל אלה הסאורעות אשר קשר להם לעניני החנוך של הדור היהודי הצעיר באמריקה ניעור על דפי העתונות ויכוח נש, ניגר נוסל גם הוא את רשות הדבור וכותב בטאני סאמר הנקוב, מינימום של יהדות או מינום יהדות.

שאלת החנוך היהודי אינה אלא שאלת עתידנו באמריקה. כיצד נוירש את ערכי-הקבע היקרים של היהדות לבנינו אחרינו ומה הם הערכים האלה ואיזה מהם כדאי להגחיל לדורות יבואי? מרבים ענה לרבר על מינימום ומכסימום ואומרים לנו שלא נחפוס מרובה ומוטב להציק שארית-מה ולא נשאר קרת מכאן וקרת מכאן. אומרים: מה לנו אם נכין קערה גדושה יהדות עד גדותיה והקערה הזאת העמוד על שולחן-חנוך ואיש לא ינע בה למעום ממנה כזית? סוטב, איסוא, לקצות את העיקר שנעיקר ולחנישו בכפיוות-תה לפי הטף ויאכנו וישבעו וחתי נפשם, עצה טובה זו שמשויאים לנו בזה מהאמרת להיות מעי שיה, אולם היא מתברית דוקא למעשה. אדרבא, ננסה נא להתקין חכנית חנוכית מעשית עם מינימום של יהדות ונבנה שרת-חכנית הזו היא סן הנמנעות בלי חכנית עיונית ופרינציפיונית מכסימלית. החשבון הוא בחכמית הפשמות: כדי לפחוט את מצויה של חרבות ישראל צריך לקבוע את מרכזה, עיקרה, הוכה. גם אם נאמר לבור מחוץ ערכי-היהדות את אלה הקיים המקבילים לחייה-הנפש היהודי האמריקאי לא נצליח בבדיחה זו בלי אידיאל מסוים של יהדות. לא די להכיר את חנאי הסביבה אשר אליה אומרים לסגל ולהתאים דבר-מה: צריך גם לדעת מה רוצים לסגל ולהתאים, ודוקא בבואנו לצמצם את היהדות כדי מינימום מתחילים חלוקי דעות עצומים. האחד בא ואומר: בני יקירי לא יהיה עוד רב בישראל, אולם חובה הוא שידע לומר קדיש עם סמירתי לאחר מאה ועשרים שנה. הנה ניחן לפניכם מינימום: יהדות של קריש וקידושי. בא השני ואמר: מילא הנני מוכן ומזומן לנתר על התפלה, לא צדיק אני ולא בן צדיק, אולם ידיעת הלשון העברית חובה היא שאין להתעלם ממנה בשום פנים. שכן שפתנו היא מיסית קדם ולעתיד לבוא והיא היא המפתח לתרבות ישראל רלי-אומית; חובה היא איסוא, שאפקר בידי ילדי את המפתח היקר הזה ולא ילכו בני לדעת בשדות זרים מעבר לחומי-המסורת ההסטורית הגדולה. בא השלישי ואמר: אין לך יהדות אלא בחוץ קנוץ חי וקיים של יהודים סמש, רגשצאים כאן בסביבה עממית ובאווירה תרבותית עצמית ומדברים את לשונם, הנה אומר אידיש — והא לך סיג שלישי של יהדות מינימאלית: הקניית הלשון האידית ומפ-רותה, והנה בא הרביעי, מי שהתערה משכבר בסביבה הנכרית והוא פותח